

SUCEAVA

Mai-Iunie 1927

AN. II
1927

FĂT-FRUMOS

Nr. 3

REVISTĂ DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR

Redactor: Leca Morariu

Pantocratorul din cupola naosului dela Sucevița

(Fot. de Lucian Balan)

AN. II

1927

FĂT-FRUMOS

REVISTĂ DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR

REDACTOR: LECA MORARIU

Nr. 3

N'am șovăit . . .

N'am șovăit, ci totdeauna
Am stat ca stânca'n fața sorții
Și-am înfruntat mereu minciuna.
În schimb cunosc fiorii morții

Și să ai dulcea conștiință
Că nu'nzădar ai suferit,
Că greul drum de suferință
Îl lași de spini mai curățit

Ce-ades așa m'au fulgerat,
Încât simțirea-mi amorți.
Ce bine-i, când ai învățat
Trăind — să știi ce-i a muri!..

Celor ce au să te urmeze.
Atuncia ei tot mai ușor
Vor încerca să întrupeze
Eternul vis al tuturor:

„Viața numai în lumină!”

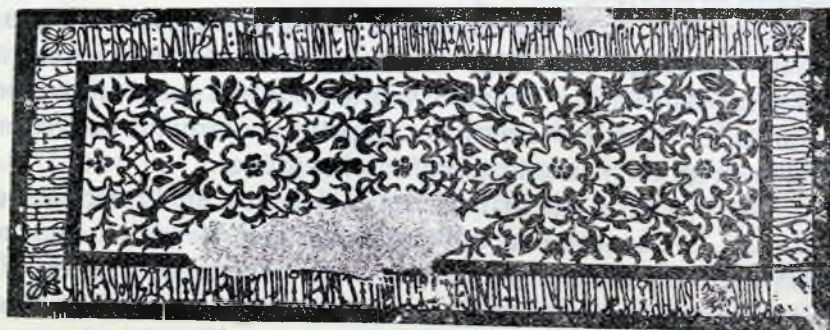
Dușman de moarte-i e minciuna.

Trăiște viața cea mai plină

Cine-o înfruntă totdeauna.

(„Junimea literară” 1905, 57)

Preotul C. Morariu

Epitaful Marelui-Visternic Iana Calugheră mort la 1595 și înmormântat în bis.
Sf. Nicolai dela Succava, biserică învâltă de Marele-Vistier Nicoară Prăjescul
între 1610-1611.

Preotul Constantin Morariu

* 5 Mai 1854, † 16 Martie 1927

A trecut la veșnicie preotul Constantin Morariu, care o viață întreagă de om a fost simbolul celei mai curate credințe în Dumnezeu și a celei mai fără de prihană iubiri de neam. A crezut ca un fanatic că Dumnezeu cel bun și mare nu poate lăsa un popor mare la suflet și bogat la minte, ca cel românesc, să sufere mereu osânda nemeritată, de a fi sub felurite oblăduiri streine și de a nu-și putea atinge, din pricina acestei osânde, menirea sa, care e să fie și el chiag de dezvoltare a civilizațiunii umane.

A crezut, și credința aceasta l-a mânat viața sa întreagă pe pilduitoare cărări de abnegație și de eroism în chestiuni naționale.

Deabia intrat la Universitate, a fost unul dintre tinerii, cari pentru un măreț gest de solidarizare la durerea Moldovei ciuntite au fost aruncați în temniță, au fost încurcați într'un proces de „înalță tradare” și ținuti 11 săptămâni în răcoarea unei chilii de pe fosta Piață a Austriei, care astăzi, în semn de protestare față de întemnițarea Arborosenilor din 1877 și în semn de pioasă amintire față de Domnul Moldovei, poartă numele Domnului Grigore Ghica Vodă.

Sfințit preot, sufletul lui s'a sezizat imediat de marea primejdie a înstreinării Românilor. Soarta a voit ca tânărul preot C. Morariu să nu ajungă la o parohie „bună”, într'un loc comod de de păstorire, ci într'un loc de muncă în inima rutenismului cotorpitor, la Toporăuți. Blândeța sa evanghelică, bunătatea îngerească a sufletului său, flacăra divină a neostoitului său sentiment național au adus, în vitrege vremuri de asuprire a neamului nostru, servicii neprețuite în aceste ținuturi primejdite.

Mutat, câțiva ani mai târziu, la biserica Sf. Paraschiva din Cernăuți, el dă neamului său de țărani din Bucovina cea mai bună revistă populară, pe care au văzut-o plaiurile acestea: *Deșteptarea*, reînviată mai târziu, prin anii 1909, de către un tânăr crescut în binecuvântata atmosferă a casei părintelui Constantin Morariu, eroul Bucovinei în războiul de întregire a nației noastre, Ion Grămadă.

La Cernăuți nu poate ajunge paroh: prea era Român, prea era mândru că e Român, prea se revărsase flacăra din sufletul său în sufletele românești din Bucovina, ca să poată fi tolerat chiar în capitala provinciei rășluite din trupul Moldovei.

Soarta îl chemă însă să slujească la altarul uneia dintre bisericile lui Ștefan cel Mare: timp de 23 de ani el își împreună fierbîntea rugă către Dumnezeu cu continua evocare a viteazului duh, care străjuia deasupra altarului din Pătrăuți pe Suceava, pentru ca văpaia credinței să se sălășluiască deodată cu fulgerul vitejiei în pieptul unui Domn român, care să vină în ipostasă de Arhanghel și să netezească drumul românismului spre menirea sa istorică.

Viziunea i s'a împlinit. Dar până la plinirea cuvântului de izbăvire, neamul românesc avea să urce cel mai grozav Calvar al istoriei sale.

Bătrânul preot dela Pătrăuți pe Suceava prevedea uriașele suferinți ale nației sale pentru izbândirea celui mai îndrăzneț gând ce i-a răscolit cândva sufletul. Prevedea, dar nu stătu la îndoială ce trebuie să facă. După-ce atâta vreme propovăduise, cu entusiasm de profet, că ziua izbăvirii e aproape și după-ce atâta timp făcuse din casa sa vatră de cultivare a iubirii de neam și de lege, el voi să fie, și în ceasul supremei suferinți ca și în ceasul supremei învingeri, alături de sufletul luptător al neamului său. Și ntr'o noapte cu nori trecu frontiera...

Războiul începu. Muntenia fu ocupată de dușmani, Iașul începu a fi amenințat: Preotul Constantin Morariu își luă iarăși toiagul pribegiei și se opri la Elisabetgrad în Rusia. Expus aici unei vieți de mizerie, el rămase totuși senin ca întotdeauna. Credea mereu; în ceasul supremei suferinți credea mai mult ca oricând că clipa izbăvirii e tot mai aproape.

Iar când Basarabia a fost ocupată de trupele românești, preotul C. Morariu trecu cu pas tremurător de emoție Nistrul, sărută pământul fostei Moldove, rășluite de poftelile Țarilor, și așezându-se la Chișinău își continuă munca vieții sale întregi, devenind una din cele mai luminoase figuri a operei de propagandă în provincia moldovenească reinviată.

Cu trenul care i-a adus pe pribegii bucovineni acasă, pentru a lua parte la bucuria marelui act al Unirii, se întoarce la Cernăuți și preotul Constantin Morariu. Fața lui primise, dela întâia veste a întrării armatei române în Bucovina conturile și lumina

unei apoteoze. Sufletul său plutia par'că mereu spre Cerul credinței sale haine, pentru a-i aduce supremul prinos de recunoștință.

Așa a intrat și 'n Sala de marmoră a Reședinței Metropolitane din Cernăuți la 28 Noemvrie 1918. Cu trupul drept, cu ochiul în flacări de vizionar, încadrat de albul părului și al barbei de apostol s'a retras într'un colț al salei. Și când la cetirea motiunii de veșnică Unire a Bucovinei cu România întregită, lumea cealaltă izbucni în ropote de aplauze, în colțul tainic al salei, cel mai vechiu străjer al actului ce se săvârșia . . . își ștergea lacrimile, cari se prelingiau în frumoasa podoabă a bătrâneții sale . . .

Omul aceasta bun, blând statornic și evlavios a plâns rar în viața lui. A plâns mai mult de emoția bucuriei, decât sub lovitură durerii. Căci atunci, când o fatalitate sguđuitoare l-a lovit la vârsta sa patriarhală, când un incident i-a răpit deodată soția și fiica, bătrânul preot al lui Dumnezeu și al Neamului, a suportat lovitură cu seninătatea biblică a martirilor. Din marea de capete a mulțimii care petrecea cele două coșciuguri la locul de veșnică odihnă, capul lui alb se înălța ca un pisc de stâncă, viforit de strașnice furtuni . . .

Titan al credinței și al iubirii de neam! Pedrumul izbăvirii tale te însoțește admirația sinceră a unui popor întreg, ajuns la plinirea visului său și prin uriașele efortări vizionare ale sufletului tău!

Dumnezeu nu putea să-ți dea un mai frumos sfârșit, decât făcându-te victimă a admirațiunii tale pentru ghiocel, pentru brândușe și pentru primele raze ale primăverii întârziate . . .

Odihnește în pace!

D. Marmeliuc

La pieptul Domnului Iisus

Ca al lui Noe porumbel
Nici eu nu-mi aflam loc de fel,
Când de odat' aud un glas:
„Copile, unde ai rămas?”

Atunci pe loc m'am scuturat
De toată tina de păcat,
Înspre corabie - am pornit
Și'ntr'însa m'am sălășluit.

De atunci, deși sânt slab și mic,
Nău mai am frică de nimic,

Și simt o pace de nespus
La pieptul Domnului Iisus.

De atunci, de m'ar și îngrozi	Eu știu că sânt așa de sus
Potopul lumii zi de zi,	La pieptul Domnului Iisus,
Și chiar de-aș fi amenințat	Încât nici o putere nu-i
De-al morții bold înveninat:	Să-mi stingă viața 'n brațul Lui!

«(După „Rettungsjubel“)

Preotul **Constantin Morariu**

Creangă și mergerea la teatru a clericilor

Motto: „vis-à-vis de rostirea sfintelor canoane“ !...

I.

Când s'au împlinit 25 de ani dela moartea marelui povestitor Creangă, am cercetat în chip documentar viața diaconului I. Creangă, vreme de 12 ani, în rândul clericilor din Iași. Datorită unor călugări nepricepuți, nesimțitori, răutăcioși și fățarnici, acest om ales între aleși, cinstit și neaoș țăran, credincios și sincer până la naivitate, a fost exclus din diaconie, și nu o singură dată ci de două ori. Am arătat pricinile invocate de dușmanii săi: tăierea părului și mai cu seamă *mergerea la teatru*¹⁾.

Astăzi suntem în măsură nu numai să completăm știrile de atunci, dar să arătăm că mereu, cu trecerea vremii, dreptatea lui Creangă iese la iveală și el apare tot mai mare în comparație cu pigmeii cari l-au osândit. Din ce în ce mai mult se vede că marele Moldovean a iubit Biserica, a fost un bun slujitor, a respectat preoții buni, iar pentru noi — clerul de mir — este și va fi un titlu de glorie că l-am avut în rândurile noastre. Dar cum putea el fi înțeles de un Calinic Miclescu și de protoiereii lui de atunci?

Iată, cu n-rul 4 din 9 Ghenarie 1863²⁾, protoiereul Dimitrie Iconom raportează Mitropoliei că „preotul Munteanu dela batalionul staționat aici (în Iași) în garnizoană, care se găsește cu șederea în una din încăperile din ograda monastirii Dancului în sara de 6 a curenteii, a fost la teatru în *costiumul* său prețuesc unde au asistat până la finitul reprezentației.“

„Asemenea urmare din partea numitului preut, oprită fiind de Drept(ul) Canonic, subsemnatul protoiereu de Iași secția I-a

¹⁾ Vezi *Curinte și mărturii*, București 1915 p. 63.

²⁾ Toate știrile, după dosarul Mitropoliei din Iași cu No. 1795 din 1863

cu supunere se grăbește a o aduce la știința Prea Sfinției Voastre spre a regula cele ce veți găsi de cuviință“.

Din cele de mai sus aflăm prin urmare că un preot din Muntenia, venit la Iași cu regimentul său, în 1863, a fost cel dintâiu cleric care a asistat la o reprezentație a Teatrului Național din Iași. Avem în lucrarea lui T. T. Burada ¹⁾ repertoriul din acea stagiune. Vedem numai piese morale. Ce e mai frumos, printre ele, chiar o piesă intitulată: „*Credința*“!

Totuși, locotenentul de Mitropolit de atunci, K(esarie) Sina-don, nu se pricepe să pună drept rezoluție la acest caz grozav decât vorbele: *vis-à-vis* (*sic*) de rostirea sfintelor canoane“. Voia bietul de el, să zică: se împotrivesc sf. canoane, — deci preotul trebuia dat judecății... fiind vorba de o învoire în viața clericilor — dar nu bagă de seamă că dânsul înviește graiul fără nici o osândă, cu acel minunat „*vis-à-vis*“...

În timp ce trupa din Iași a fraților Vlădicescu - Tardini — în care se găsea și elevul Eminescu — colindă Ardealul în 1863 ²⁾ și apoi Bucovina, la 1864, unde stârnește mare entusiasm cu piesele ei patriotice, iar la Cernăuți însuș Mitropolitul Silvestru Morariu cu tot clerul asistă la reprezentații teatrale — bietul preot *Dimitrie Val[a]chianul* (Munteanu) este dus în ziua de 7 Februar 1863 în fața Consistoriului din Iași. Acolo răspunde: s'a dus la teatru, e drept dar nu în ziua de 6 Ianuar (cum raportase protoiereul) ci în ziua de 24 Ianuar, ³⁾ deci într-o zi cu caracter național, „în neștiință că aice e oprită mergerea la teatru pentru preuții de mir, și ca invitat de domnul Colonel al regimentului“. În sfârșit, el făgăduiește că „de oarece așa urmare e, aice, *de scandal*, apoi nici că voi mai merge“. Consistoriul constată că zisul preot „n'a dovedit că la Valachia ar fi permis preoților de mir a merge la teatru și că a produs scandal poporului aflat atunci acolo.“ Aici suntem de două ori curioși să știm cum putea să le facă dovadă că preoții în Muntenia au voie să se ducă la teatru și, al doilea, cam ce lucru scandalos putea fi dacă un preot asista la serbarea zilei de 24 Ianuarie?

În sfârșit, membrii Consistoriului icon. C. Buțureanu și bătrânii iconomi V. Arbore și C. Mărgineanu, citează *Pidalionul*

¹⁾ *Istoria Teatrului în Moldova*, II p. 195.

²⁾ Acelaș op cit. p. 204.

³⁾ T. T. Burada, op. cit. p. 209 nu pomeneste de serbarea acestui 24 Ianuar, ci numai de 24 Ianarie 1864.

{can. 24 al sinodului VI ecumenic) și *Indreptarea Legii* (cap. 32) arătând că zisul preot pe viitor „să nu mai iasă din sfera buneii cuviințe“.

Aceasta este povestea celui dintâi preot din Iași, care a asistat la o reprezentație dela Teatrul Național.

Să nu uităm că pe temeiul juridic de mai sus, diaconul I. Creangă a fost ozândit la excludere din cler.

Vom arăta într'un alt articol cum a ajuns treaba la aceasta.

Econ. D. Furtună

Pisania bisericii dela Sânt-Ilie (jud. Suceava), ctitorie a lui Ștefan cel Mare zidită la 1488.

Bade, dorul dumitale . . .

(In gen popular)

Bade, dorul dumitale

E ca frunza din cărare:

Bate vântul și-o ridică,

Cine știe unde pică!

La neveste

În ferestre,

La felițe

In cosițe . . .

Dară dorul meu, bădiță,

E ca piatra din uliță:

Toți o calcă în picioare,

Ea rămâne stătătoare

Mia Cerna

Arhetipul husit al catehismelor noastre luterane *)

Nime n'ar fi putut bănuî până mai dăunăzi că a existat cândva un catehism românesc mai vechiu decât cel imprimat la Sibiiu de M. Philipp Mahler în 1544. Adevărat că Hasdeu a fost de părerea că „o învățătură creștinească în limba noastră a existat în Transilvania în secolul XVI, cu mult înainte de publicațiunile lui Coresi; și este foarte probabil că ea a fost anume cea dintâiu carte română tipărită, dar nu la 1546 și nu la Sibiiu” (Cuvente, II 92), pe atunci însă se mai credea că cea mai veche tipăritură coresiană în limba românească este Psaltirea din 1570. Pentru Hasdeu a fost de fapt „mai mult decât problematică” existența unui catehism tipărit la Sibiiu, care ar fi fost să fie după el, pe urma informațiunii pe care o avea de la Cipariu, din 1546, iar nu din 1544 (i b). Dânsul admitea însă un catehism românesc publicat în 1560 la Brașov — îl știm acum din 1559 — susținând că acesta a fost copiat de popa Grigore din Măhaciu în 1607 (ib., pag. 97). Acest catehism ar fi, după părerea lui, foarte ortodox, având ca ultimă sursă acea „ἐκθεσις σύντομος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, compusă după sântii Ciril de Alexandria și Anastasiu de Antiohia, probabilmente de cătră sântul Maxim în secolul VII, dar atribuită une-ori, poate pentru mai multă autoritate, lui Ioan Crisostom” (i b., pg. 95). Catehismul grecesc din chestiune ar fi trecut de la Greci la Slavii meridionali, iar de la aceștia ar fi pătruns și la noi, fiind tipărit în sfârșit — lucrul acesta „este mai mult decât probabil” — în românește la Brașov în 1560. Lui Hans Benkner îi va fi convenit acest catehism ortodox cu atât mai mult, pentru că s'ar fi deosebit numai puțin de catehismul cel mic al lui Luther (i b., pag. 96), pe lângă că judele Brașovului n'ar fi putut să aibă „perfidia” de a surprinde buna credință a Românilor cu un catehism luteran (i b., pag. 95.)

Învățătul Hasdeu își întemeia deci părerea despre ortodoxia catehismului din 1559 pe argumente izvorite dintr'un sentimentalism romantic foarte caracteristic epocii sale și prin urmare în bună parte și pentru opera sa întreagă. I. G. Sbiera însă, deși foarte accesibil pentru asemenea raționamente, precum

*) Comunicare făcută în Martie c. la Cercul de Studii filologice de pe lângă Facultatea de filosofie și litere din Cernăuți.

știm, a făcut dovada peremptorie că aci nu poate fi vorba de un catehism ortodox, arătând că copia lui popa Grigore din Măhaciu de pe catehismul din 1544 sau 1559 are evidente și foarte strânse legături cu catehismul mic luteran (*Mișcări*, pag. 99—103).

Încheierile lui Sbiera și-au păstrat până astăzi valoarea lor. Multă vreme n'am putut ști despre catehismele românești din secolul XVI decât atâta cât se cuprinde în expunerile lui. Catehismul din 1544, asupra căruia ne-a atras atenția mai întâiu T. Cipariu (cfr. *Analecte*, pag. XIX) a rămas nedescoperit până acum, iar din cel din 1559 nu cunoaștem decât 11 foi, ajunse în 1921 în posesia Academiei Române. Ele fac parte dintr'un zbornic din comuna Ieud (sudul Maramureșului), care a ajuns mai întâiu în expoziția organizată de „Astra“ la Sighetul Maramureșului cu prilejul adunării ei generale din 1921. Acolo au fost descoperite de Andrei Bârseanu. Acesta a adus apoi întreg zbornicul la București și a făcut o comunicare despre el și îndeosebi despre cele 11 foi cari ne interese aci Academiei Române în ședința din 11 Noemvrie 1921 (v. *Catehismul luteran românesc*, AAR., Secț. lit., seria III, tom. I Buc. 1923, cfr. și *Transilvania* LII nr. 9—12, Oct.—Dec. 1921, pag. 900—901). De curând ne-a dat I. Bîanu în importanta colecție de „Texte de limbă din sec. XVI“, îngrijită de d-sa sub auspiciile Academiei Române, o foarte utilă ediție în facsimile a celor 11 foi: *Întrebare creștinească, tipărită de diaconul Coresi în Brașov la 1560 în timpul episcopului Sava al Ardealului și al mitropolitului Efrem al Țării Românești*, Buc. 1925.

Încă în 1922 a publicat A. Rosetti în *Romania* XLVIII, pag. 321—334, un excelent studiu (*Les catéchismes roumains du XVIe siècle*) despre catehismul din zbornicul de la Ieud, păstrat acum în biblioteca Academiei Române, și celelalte catehisme similare. Dânsul arată mai întâiu, analizând prefața catehismului din Ieud și provocându-se la cunoscuta mărturie din cronica lui Simion Massa, că acest catehism nu poate fi decât din 1559. Argumentația lui este, așa cred, mai pre sus de orice obiecțiune.

Rosetti compară apoi catehismul din 1559 cu cel din Codicele Sturdzan și cu alt catehism dintr'un manuscris dăruit Academiei Române de Iul. Marțian din Năsăud, manuscris pe care îl crede mai nou, poate de pe la sfârșitul secolului XVII, dar care pare de fapt din jumătatea întâia a aceluia secol, precum reiese din filigranele hârtiei lui (N. Drăganu, DR II 589, cfr. și DR IV

1092). Catehismul din 1559 este identic cu cel din Măhaciu. Între ele se găsesc doar deosebiri ortografice de puțină importanță, textul măhăcean distingându-se pe lângă acestea față de cel din 1559 prin două omisiuni mici și prin înlocuirea cuvântului *asinul* de la sfârșitul celor Zece Porunci prin *calul*. Mai lipsește la popa Grigore prefața întreagă din 1559.

Identic cu catehismul din 1559 este, precum demonstrează Rosetti, și catehismul din manuscrisul Marțian, fără ca unul să poată fi copiat de pe celalalt. În amândouă catehismele se găsesc omisiuni de text cari nu se potrivesc unele cu altele. Scriitorul codicelui Marțian îndeosebi suprimă părți considerabile din text și pune pe Tatăl-nostru și Crezul la sfârșitul copiei sale. Crezul lui reproduce după toate probabilitățile pe cel din Molitvelnicul din 1564, față de care se deosebește prin oarecari omisiuni și vro două alte divergențe, ca d. p. un *coborî-se* în loc de *deștinse*.

Rămânem prin urmare convinși, împreună cu Rosetti, că toate trei versiunile de cari se ocupă, derivă din aceeași sursă. O legătură directă este cu puțință și pare că există de fapt numai între catehismul măhăcean și cea din 1559, cel dintâiu fiind probabil o copie a celui din urmă. La baza acestor trei versiuni românești nu pot fi însă decât anumite fragmente din catehismul mic al lui Luther, căci reproducându-l pe acesta de multe ori din cuvânt în cuvânt sau în formă scurtată, suprimă altă dată pasaje întregi din el și cuprind totuși și părți cari nu se găsesc într'însul.

Din studiul lui Rosetti mai trebuie să reținem următoarele informații. Catehismul din manuscrisul Marțian este pe jumătate rotacizant. Dăm într'însul și de o formă ca *vereni*, desigur o contaminațiune între forma *veri* a originalului și forma *veni* din uzul copistului. Că avem de a face cu un copist nerotacizant care transcrie un text rotacizant, dovedește și faptul că în Crezul și Tatăl-nostru, rugăciunile luate dintr'o tipăritură coresiană, nu se găsește nici o urmă de rotacism. De altfel n'am putea înțelege de ce nu rotacizează chiar numai atunci, când evident că copiază un text nerotacizant. Acesta e motivul pentru care nu pot împărtăși rezervele pe cari le mai are N. Drăganu față de părerea lui Rosetti despre raportul dintre catehismul Marțian și textul de pe care a fost copiat, sub aspectul rotacismului (DR III 936-937, IV 1092-1093).

Rotacismele se strecoară deci și în cazul acesta din original în copie iar nu din graiul copistului. Coresi reproduce și altă

dată cărți rotacizante desființând rotacismul. Prin urmare Rosetti are toată dreptatea susținând că ultima sursă a catehismului românesc din cele trei versiuni discutate de el trebuie să fie un text rotacizant scris în regiunea în care s'au făcut cele dintâi traduceri românești.

Studiul lui Rosetti se încheie cu tabloul filiațiunii presupuse de autor pentru cele trei catehisme, tablou din care se desprinde ipoteza următoare. Catehismul a fost redactat în românește mai întâiu cândva după 1529. Versiunea aceasta (x 1) ar fi sau o traducere a unui catehism (y) necunoscut încă, dar asemănător cu cel mic luteran, sau o compilație în românește a catehismului mic al lui Luther cu o altă redacție necunoscută (x). Această traducere românească ar fi fost tipărită apoi în 1559 la Brașov și copiată de scriitorul manuscrisului Marțian cu modificările arătate mai sus, și îndeosebi cu un Crez a cărui proveniență ar fi din Molitvelnicul lui Coresi din 1564. În Codicele Sturdzan, popa Grigore ar fi copiat tipăritura din 1559.

Că Grigore din Măhaciu s'ar fi folosit de fapt de catehismul din 1559, ar fi evident numai dacă s'ar putea face dovada că acest catehism nu este o reproducere fidelă a celui din 1544, despre care nu putem spune nimic. Afirmația aceasta este cuprinsă de altfel și în expunerile lui Rosetti. [Cfr. și Andreiu Bârseanu în *Transilvania*, loc. cit.].

Înainte de a spune ce aș mai avea de adăugat la constatările și afirmațiile lui Rosetti, trebuie să atrag atențiunea cetitorilor acestor rânduri asupra unei recensii a lui N. Drăganu din DR II 929–937 și asupra studiului său *Catehisme luterane* din DR III 582–592. Cea dintâiu se ocupă de lucrarea lui Rosetti pe care am resumat-o mai sus, de comunicarea lui A. Bârseanu și de o dare de seamă în ungurește, datorită lui Borbé'y István, asupra acestei comunicări. Studiul celalalt tratează despre catehismele noastre luterane și pornește de la părerile lui Adolf Schullerus asupra Catehismului din 1544, dintr'un articol apărut în „Korespondenzblatt des Vereines für siebenbürgische Landeskunde“ 44. Jahrgang [1921], pag. 57–61. La amândouă lucrările acestea ne-am mai referit și în cele precedente, ca și la recensia pe care deasemenea N. Drăganu o face și mai de curând (DR IV 1091–1101) reproducerilor în faximele îngrijite de Bianu ale textelor din zbornicul din Ieud, adăugând bogate observații critice privitoare la textele acestea.

Desigur, N. Drăganu are toată dreptatea, dacă admite părerea lui Schullerus că Philipp Mahler ar putea să fie și că este probabil și traducătorul, nu numai tipăritorul catehismului din 1544 [DR II 583 – 584, III 930], precum crede N. Iorga. Ne-am convins însă pe urma constatărilor lui Rosetti de existența unei versiuni românești anterioare anului 1544 a catehismului și prin urmare opera aceasta de traducător ar putea să fie cel puțin în bună parte numai o simplă transpunere a acelei versiuni într-o limbă mai nouă și mai apropiată de graiul de atunci al Ardealului de sud și al Țării Românești. Că încercarea aceasta a putut să fie realizată numai cu prețul introducerii unui șir de „săsimе“ în text, pe lângă vechile particularități de felul acesta cari îl vor fi caracterizat, nu ne privește aici.

Sânt mult mai sceptic față de ipoteza că Sibiiul ar putea să fie numai centrul de răspândire al Catehismului din 1544, locul imprimării lui fiind mai degrabă Târgoviștea. Nu pot să-mi închipui că sub ochii Domnului și ai mitropolitului Țării Românești s'ar fi putut tipări, în capitala lor, o carte luterană chiar în clipa în care dâșii puneau în mișcare, pentru scopurile ortodoxiei lor, teascurile lui Dimitrie Liubovici, spre a scoate un molitvelnic slavon de sub ele. De altfel tipografia din Târgoviște a fost ocupată cu opera aceasta încă din 1544, căci în prefața ei ni se spune că a fost începută sub mitropolitul Varlaam și terminată numai sub mitropolitul Ananie la 10 Ianuarie 1545 [Cfr. Al. Procopovici, *Introducere în stud. lit. vechi*, pg. 90]. În anul instalării ei și executării celei dintâi opere cerute de patronii ei, tipografia din Târgoviște nu poate să fi avut răgazul și pentru alte lucrări. Cărțile noastre se tipăresc pe atunci cu multă trudă și de obicei una după alta, nu două deodată.

Mai intervine și faptul că materialul tipografic dela Târgoviște nici nu ajungea pentru tipărirea unei cărți românești, căci între buchile slave nu se găseau semnele pentru ψ și ϕ . Că în tipărișurile din secolul al XVI-lea ψ ar fi un π căruia i s'a rupt „cornul din mijloc“, iar ϕ un κ căruia i s'au rupt „cele două coarne externe de sus“, precum susține Iosif Popovici (AAR XXXIII, secț. lit., pag. 517–518), este o părere pe care n'o pot accepta. Din câte tipărișuri de felul acesta mi-au trecut pe sub ochi, n'am putut constata că de fapt „coarnele rupte se văd adesea în cărțile românești din suta a 16-a“, pe lângă că ψ apare aici mai îngust decât π și nici ϕ nu are proporțiile cari ar trebui

să-i tradeze obârșia din . Litera nouă de care a fost nevoie pentru catehismul din 1544, Sașii, cari dispuneau de mai ample și mai progresate mijloace tehnice, desigur că n'au căutat-o și n'au putut-o cere la Târgoviște.

Mai o rectificare mică. Nu Coresi înlocuiește la sfârșitul celor Zece Porunci din Evanghelia cu învățătură din 1581 cuvântul *calul* prin *asinul* [cfr. DR 586], ci pope Grigore din Măhaciu scrie *calul* în loc *asinul*, modificând astfel textul catehismului luteran [cfr. ed. Bîanu, pag. 9]. Poate că Grigore din Măhaciu a crezut nepotrivită pentru păstoriții săi porunca de a nu râvni asinul vecinului, dacă cumva aceștia nu se folosisau de asini. S'ar mai putea să fi intervenit și împrejurarea că cuvântul *asin* a început să cadă în desuetudine [cfr. DA], deși îl găsim totuși la alt loc scris, probabil de altă mână, în zbornicul măhăcean [*Curente*, II 470].

N. Drăganu reia și discuția deschisă de Hunfalvy în jurul cuvântului *viclean* < ung *hitlen* „ungläubig“ [DR II 587—588, cfr. și IV 1140—1141]. Se credea anume că acest cuvânt a putut să ajungă de la înțelesul de „necredincios“ la cel de „diavol“ (cfr. *și nu ne duce în năpaste, ce ne izbăveaște pre noi de hitleanul*, Catehismul din 1559, pg. 16) numai în epoca mișcării husite sau a reformațiunii. Trebuia deci să fii agitat de pasiunea dreptei credinți, ca să-l indentifici pe „necredincios“ cu „cel rău“. O propagandă ungurească mai intensivă printre Români în sensul învățăturilor nouă de obârșie luterană n'a fost cu puțință însă, precum arată Drăganu, decât după 1564, când Ungurii s'au declarat calvini, despărțindu-se de Sași. Înainte de 1560—61 și mai ales înainte de 1544, susține dânsul, s'ar fi putut manifesta printre noi influențe reformatortice din partea Ungurilor numai pe cale husită. Dar tot d-sa arată că noi am cunoscut cuvântul *hitlean* încă din secolul XV și cu accepțiunea de „perfidus“, accepțiune cu care-l găsim în documente slavo-române din 1462—1463, 1479 și 1480, și că în textele noastre vechi bisericești, începând cu Codicele Voronețean, înseamnă și „necredincios“, „rău“.

După constatările acestea din urmă mai ales, mi se pare că l-am putut primi pe *viclean*, oricare ar fi funcțiunile lui semantice în diferite epoci și texte, și de la Ungurii catolici încă, cari îl vor fi numit pe Român foarte adese *hitlen* „necredincios“. Noi răspunzând cu același epitet, în înțelesul cuvântului a putut să intre tot ce am avut de reproșat unii altora. „Necredincios“

nu este numai cel lipsit de credință în Dumnezeu, ci și cel ce nu-și ține cuvântul. Evoluția cuvântului până la funcțunea semantică de „perfidus“ este astfel lesne de înțeles. „Perfidia“ este caracteristica principală a dracului care își primblă mereu ispitele în jurul creștinului. Este prin urmare cel puțin foarte explicabil ca traducătorului celui dintâiu catehism românesc, anterior anului 1544, să-i fi venit în minte chiar cuvântul *hitlean*, când trebuia să-i găsească un corespondent eufemismului slav, cu care va fi fost numit dracul în originalul pe care-l traducea (cfr. *периклан* în Codex Zographensis, Luca XI 4, citat aci după A. Leskien, *Handbuch der altbulg. Spr.* 1905, pg. 185, în al cărui glosar cuvântul e tradus prin „Unhuld, Übel; Unhold, Teufel“). Evoluția semantică a lui *viclean* nu trebuie pusă deci în legătură nici cu mișcarea husită și nici cu reforma luterană.

Nimic nu ne mai obligă să credem că Tatăl-nostru din Catehismul luteran, din cel din 1559 sau din cel necunoscut încă din 1544, a fost tradus din nemțește. Chiar dacă am admite lucrul acesta, ar trebui să credem inevitabilă o influență exercitată asupra traducerii din nemțește de Tatăl-nostru din uzul de toate zilele al Românului de atunci și foarte probabilă o influență a celui Tatăl-nostru scris și mai vechiu, de existența căruia nu ne mai putem îndoi. Ba mi se pare că trebuie să admitem chiar influența aceasta din urmă îndeosebi pentru cuvântul *hitleanul*, întrebuițat și astăzi foarte adese sub forma de *viclean* în fraza și ne mântuiește de cel viclean, căci înainte de secolul al XV-lea sau, să zicem, înainte de a se fi încetățenit acest cuvânt unguresc în limba noastră, noi nu putem să-l fi avut în Tatăl-nostru. Incetățenirea cuvântului *viclean* în rugăciunea aceasta se datorește deci unei influențe cărturărești.

Ne-am întors astfel la problema originii celui dintâiu Tatăl-nostru scris românește și deci a celui dintâiu catehism românesc de dinainte de 1544. A. Rosetti este de părerea că acest catehism trebuie să fie de după 1529. În definitiv, problema acestui catehism pusă astfel, este problema tuturor textelor religioase rotacizante, iar Rosetti acceptă aci în întregime vederile lui O. Densusianu. Ar fi doară să amintim că Densusianu nu admite că arhetipul celor trei catehisme cunoscute (din 1559, din manuscrisul Marțian și al lui popa Origore din Măhaciu) ar fi fost rotacizant, răinănând ca să-și motiveze părerea cu alt prilej (*Grai și suflet*

I pag. 107), dar Rosetti răspunzându-i își consolidează ipoteza (ib. I₂, pag. 252) care cuprinde, pe cât mi se pare, un adevăr irefutabil.

O. Densusianu crede că la noi nu se pot descoperi urmele unei influențe husite destul de puternice, ca să producă o inovațiune de așa importanță în istoria culturii noastre ca a celor dintâi traduceri în românește ale cărților bisericești. Nici oprobă ireproșabilă n'ar fi fost adusă că au existat traduceri românești anterioare secolului al XVI. Textele mai vechi de cari s'a folosit Coresi, tipărind în jumătatea a doua a secolului al XVI-lea cărțile sale, ar putea fi din jumătatea întâia a acelui secol, deci datorite deasemenea propagandei luterane. [*Din ist. migrațiunilor păstorești la popoarele romanice* în „Bul. soc. fil.“ III, Socec 1907, pag. 34 și *Hist. de la langue roum.* II, pag. 8]. Rosetti mai adaogă unele precizări, mai ales în cea mai nouă a sa lucrare *Recherches sur la phonétique du Roumain au XVI-e siècle*, Paris 1926. Într-o regiune din nordul Transilvaniei și îndeosebi a Maramureșului, regiune care nu mai poate fi determinată în mod exact, reforma lui Luther a provocat în jumătatea întâia a secolului al XVI-lea, de la 1530 înainte, cele dintâi traduceri ale cărților sfinte în românește (op. cit. pag. 8). Traducerile acestea au fost făcute prin urmare, pe cât se pare, între 1530 și 1561, data apariției evangheliarului românesc al lui Coresi. Ele au ajuns în sudul Transilvaniei cerute de Coresi și colaboratorii lui, cari le imprimă, făcându-le să îndure un șir de prefaceri (ib., pag. 40).

Înțelegem acum de ce catehismul nostru arhetip, rotacizant, trebuie să fie, după Rosetti, de după 1529, anul în care a apărut catehismul cel mic — ca de altfel și cel mare — al lui Luther. Concluziunea este foarte logică în cadrele concepției lui Rosetti, mai ales pentru că pare că se întrevăd oarecari legături între catehismul nostru arhetip și Catehismul mic luteran.

Epoca fixată de Rosetti între anii 1530 și 1561 ar mai trebui însă redusă puțin. Luther a început traducerea bibliei în 1521 și a terminat în Septembrie 1522 Testamentul nou, iar Testamentul vechiu în 1534. Ar fi cu neputință ca noi să fi avut încă înainte de acest an din urmă în traducere și catehismul, și praxiul și psalmii îndeosebi, ca noi adecă s'o fi apucat chiar înaintea maiestrilor noștri luterani și să fi avut în românește cărți pe cari Sașii înșiși — de Unguri nu poate fi vorba încă, precum a arătat N. Drăganu [v. mai sus] — nu le aveau încă la îndemână în limba lor. În Catehismul din 1559 se anunță și Evanghelia din 1561: „Cu știrea măriei lu crai și cu știrea

ep[ɪ]sc[o]pului Savei Țărăiei ungurești, și scoasemă sf[ă]nta Ev[an]gh[e]lie și Zeace-cuvinte și Tatăl-nostru și Credința ap[o]-s[to]liloru" (ed. Bianu, pag. 2). În 1559 am avut desigur și o psaltire românească, căci cel puțin Psaltirea Hurmuzachi este din jumătatea întâia a secolului al XVI-lea (v. A. Rosetti, *Étude sur le rhotacisme en Roumain*, Paris 1924, pag. 4; în *Recherches*, pag. 11, Rosetti însoțește această dată de semnul întrebării) sau chiar dintre anii 1500 — 1520 (Candrea, *Psalt. Sch. I*, pag. 94). Pe atunci trebuie să fi fost gata și praxiul de care s'a folosit Coresi pentru ediția sa din 1563. Prin urmare noi nu ne putem mișca, dacă admitem originea luterană a textelor rotacizante, decât cel mult între anii 1534—1559. Probabil însă că data de 1534 este prea îndepărtată de noi, căci desigur că Sașii vor fi avut mai întâiu socotelile lor confesionale între ei și că a trebuit să treacă o bucată de vreme, până ce opera lui Luther a fost popularizată și credința nouă consolidată printre ei. Dânșii își aleg întâiu episcop reformat din mijlocul lor numai în 1533 și numai sinodul din Mediaș din 1545 consacră în mod formal confesiunea lor nouă. Numai de aci înainte propaganda lor printre vecinii de altă limbă poate să fi devenit mai sistematică și organizată.

Nu-mi prea pot închipui ca în astfel de împrejurări, într'un interval de cel mult 25 de ani, acțiunea lor să fi produs printre noi o atât de bogată literatură de traduceri bisericești, într'o limbă care n'ar mai fi fost întrebuințată pentru asemenea scopuri. Eruditului Luther însuși i-au trebuit 13 ani până și-a terminat biblia, iar până să refacă numai, după texte mai vechi, și să imprime Coresi Catehismul, Evangheliarul, Praxiul și Psaltirea, în condițiuni mult mai avantajoase din orice punct de vedere decât cele din jumătatea întâia a aceluia secol în nordul Ardealului, au trecut 11 ani (1559—1570). Adevărat că în acești 11 ani au mai ieșit de sub treascurile lui și alte trei cărți. Săvârșirea în secolul al XV-lea însă, a acelei opere de traducere a cărților sfinte sub influența husită, de către un grup de clerici și eventual alți cărturari, retrași poate într'un lăcaș sfânt, spre a se dedica numai ei, îmi pare mult mai plausibilă. Operă îndeplinită astfel, nu spre a face prozeliti, ci pentru trebuințele și cu elanul propriei credințe, ea ar fi putut să fie dusă la sfârșit chiar cu mai puțină zăbavă de cum i-ar fi trebuit probabil în jumătatea întâia a secolului XVI în serviciul propagandei luterane printre Români.

(Va urma)

Al. Procopovici

Făt-Frumos ciobanul

Fragment

Din drumuri lungi, cu zaua prăfuită
Venia voinicul Făt-Frumos pe plaiul
Domniței, ce-i fusese ca și raiul
De Sfânta Vinere făgăduită.

Câte primejdii n'a avut să 'nfrunte
Și zmeii dinăuntru și de-afară
Să-i vânture prin sabie și pară,
Spre ea să-i fie vrednicia punte?

Și-aproape de cetate vede-o babă
Cu-o sarcină de vreascuri la spinare
Căzută mai alături pe-o cărare,
I-ajută, - și spune păsul și - o întreabă:

„Să-mi spui mătușă, cum ar fi mai bine:
Să dau de-a busna 'n curtea 'mpărătească,
Sau calea care știe s'ocolească
Mai bună-ar fi, de dânsa de m'aș ține?”

Răspunde baba: „Făt-Frumos viteze,
Nu mare 'n neam ci 'n suflet te arată,
Că-i mândră fata, dar cuminte cată
Nu'n straiu și chip ci'n suflete de-s treze.”

El straiul care mândru strălucește
Sub zdrențe și-l ascunde pe 'ndelete
Căciulă spartă pune peste plete
Și iată-l spre palat că se pornește.

Abia străjeri-l lasă ca să treacă
Cetind în față-i cinste și dreptate,
Că era mândru 'n boiu cu-a sale toate
Urîte straie care slut l-îmbracă.

S'arată-apoi vătavului de curte
— Hodorogită bute umblătoare,
Bărbos, cu biciu 'n mână și 'n picioare
Cu port de cizmulițe roșii, scurte.

„Tu?“ — „Biet străin din grea călătorie
M'oprii pe-aici ca să-mi câştig o pâine.“
„Şi te pricepi la treburi?“ — „Da stăpâne.“
„La ce?“ — „Ia, mă pricep la ciobănie.“

Şi cum pe-atunci la curtea 'mpărătească
Cioban era un moş sucit la minte,
'L primi vătavul şi de-atunci 'nainte
Rămase Făt-Frumos să ciobănească.

Barbu Pruteanu

Meimurietea Turţească

(Sfârşit)

Altăună oară Panlu adusi 'n păsari vîrnă yinghiţ oi furati
si li vindă şi nicuchirl'i li cunuscură. Panlu nu ştiu cum si as-
capă, nu putu si aspuună di iu li ari oili şi fu ncl'is doi meşi hap-
si şi s'păltască şi gizae. Cumandarlu a ciandîrmazlor cari avea
suţată la furtu cu Panlu, îl'i didea cali di tu hapse di cu seară,
şi el, Panlu, n'irdzea pri la hoarili di varliga di căsăbălu Grebini,
fura iţi putea şi dimineaţa, năinti di apirită, s'turna şi intra iara,
hapsi. Ună noapti, cumandarlu îl silghii pri Panlu şi alţi do-
soţ a lui, si s'ducă si fură. Era veara şi era luna mplină; si videa
ahăntu ghini că putei şi aclu si lu vedz împade. Panlu cu sos-
l'i alui si dusiră la Bură, ună hoară grătească, ună oară cali di-
parti di Grebini şi furară treidzăţi di oi. Picurarl'i durn'ea şi nu
l'i duchiră. Nu apucară si s'dipa'rtează, cându cîn' ah'ursiră s
bată. Picurarl'i si diştiptară şi si-alipidară după furi; l'i-agium-
siră şi s'loară la alumtare. Dol'i soţ al Pan n'irdzea dinăinti şi
trădzea un birbec ţe-lu avea ligată di coarni şi oili n'irdzea după
birbec. Panlu era dinăpoi şi aduna oili cu un lemn, si imnă ay-
ón'a. Unlu di picurari cari alăga cama multu, lu agiumsi pri
Panlu, îl cunuseu şi-l'i dzîsi pri grăteaşti: „Bre Pano, fure, ti
cunuscui, tini hi, nu va ascachi di noi,“ şi si silghi s'lu agu-
dească cu un lemn. Panlu, inimos şi gioni, nu se aspăre,
s'toarnă, lu acată pri picurar şi-lu arucă mpadi. Aestu zghi-
leaşti şi acleamă soţlu a lui. Alantu picurar vin'i alăgînda si s'loa-
ră la alumtare. Gioni era Panlu, ama cu doi inşi nu u scoasi
'ncap. Lu-acăţară, lu-arucară mpade şi scoasiră brănil'i şi-lu lea-
gă. Panlu zgihii şi dol'i soţ alui vin'iră alăgîndalui cu leamnili tu
mină si-lu ascapă. Panlu si scoală scuşi oţl'i alui l'i acăţară pri

picurari, l'i ligară cu ună funi di mîni și di cioari și-l'i alăsară tu păduri. Furl'i loară oili și fudziră. Ningă ariulu di Liftiruhori l'i aștipta alți doi soț cari li loară oil'i si-li ascundă și apoia si li vindă, și niși, niapirită, s'turnară Grebini și intrară iară tu hapse. Picurar'l'i cu zn'ia stătură ligat până dimineață cîndu tricu un pădurar di- l'i dizligă. El'i alăgară unășună Grebini, la cumandarlu a ciandărmazlor si- s'plîngă că Panlu cu doi alță soț, s'dusiră înnoaptea tu hoara alor, lă furară treidzățu di oi, l'i-ligară și fudziră.

Cumandarlu l'i—intribă: „Hiț siguri că era Panlu? Nacă fățeț vărūn ala?”—„Nu“, dzisiră picurar'l'i, „l'vidzum, că nă bătum și nă alumtăm cu nis.“ Cumandarlu acl'imă nîscînță oamin'i țe era la huchimeti tu oara ațea și l'i dzîsi: „Avdzit țe dz'siră aeșță picurari? Ia yiniț cu mini la hapse“. Cum agiumsiră aoa, cumandarlu acl'imă pri ceauși cari avea cl'eili di la hapse și-l'i dzîsi: „Discl'ide hapsea și grea-l'i al Pan si easă nafoară.“ După 3 minuti easi Panlu cu ocl'il'i umflat di somnu. „Țe fați, Pano?“ l'i dzîsi cumandarlu — „Țe s'fac, colas efendi, așteptu nînga ună siptămână si-n'i si bitisească gizaca tra s'es di tu hapse, că n'i si aură; aproapea doi meși di cîndu stau 'no'isu.“

— „Videț bre, bătăhciadz“ dzîsi cumandarlu a picurarloru plândzirea, „Panlu easti hapsi cama di un mes și giumitate și voi spunet că el vin' i noaptea aestă si vă fură oili.“ Picurar'l'i armasiră ca agudiț, di asfulgu; nu știa țe si aspuță. „Colas Efendi“ dzisiră niși aspăreat „Unlu di furi era ntreg ca Panlu, tamam ca năs. Tu giurat s-nă băga, vrea giurăm că era nîs și vrea-l lom pri guși“ — „E....“ dzîsi cumandarlu la lumea adunată

Aromânce din Pînd (fot. com. de d. Chr. Geagea)

la poarta a hăpsănalui: „Videț ghini țe ađichii era si-s'facă”-
Apoia li dzîsi a picurarlor: „Altă oară si vă dișcl'ideț ocl'il'i ghini
și si nu loăț priguși oamin'i a ȕoi!”

Și cari fu sonea a iștor soț? Mustendiclu fu vătămă di furi
la Gublarlu, ciuflichea a lui; Panlu fu vătămă di caracale, noa-
ptea ningă hoara Avdela, că yinea cu ună oaie furată, și cându-l'i
gri cărăulea di trei ori si sta, el vru si fugă. Regep-Aga, cu-
mandarlu a giandîrmazlor, om auș, fu tăl'at în pázarea di Grebini,
toamna a anlui 1912, di antarțil'i greți, cindu Gresl'i loară Ma-
cedonia.

Ași era lucrîl'i tu Turchie; nu era aradă, nu era nicuchirată
bună, trî ațea amirăril'aturțească di tu Evrope si surpă ca ună
casă cu ȕimel'u prutidu, că meimurietea easti ȕimel'lu a ami-
răril'lor.

(Traducerea în N-rul viitor)

Christea Geagea

Bocet

Tătucuță, dragă, dragă,
Und' te duci așa degrabă?
În ce țară 'nșelătoare
Și 'napoi ne 'ntorcătoare?

Bucură-te, țințirim,
Roadă bună-ți răsădim!
N'o sădim de înflorit,
Ci-o sădim de putrezit;
N'o sădim să înflorească,
Ci-o sădim să putrezească! . . .

Dragile noastre mînuțe,
N'or mai face - acum trebuțe!
Dragile noastre sprincene,
Cum s'ar face buruiene!
Dragii noștri ochișori,
Cum or crește bozișori! . . .

Auzit dela Lazar al lui Istrate Popescu din Ciudei, Jud.
Storojnețului de **Leca Morariu**

Vorbe adânci

(în dialect aromân)

Șoariclu nu putea si-și tragă coada; vrea și gângâlice [Șoa-recul, (unde) nu-și putea trage coada, își (mai) doria și clopoței].

*

Cari nu va s'frimintă, înțearne toată dziua [Cine nu vrea să frământa, cerne toată ziua].

*

Gioacă preftu di bileae [Joacă popa de nevoie].

*

Arăn'iosului căciulă di mărgăritări îl'i lipsește! [Râiosului tichie de mărgăritar îi lipsește!]

*

Iu ascuchè ună hoară, mațină 'nă moară [Unde scui pă un sat, macină o moară].

Comunicate de Nuși Tulliu

Cântec haiducesc

Ardă-mi-te-ar, codre des,
Că din tine nu mai ies!
C'am întrat tânăr ca mlada,
Și-acum mi-s bătrân ca tata!
Șia-m întrat făr de musteață
Și-acum is cu barba 'n brațe!

Auzit dela George al lui Ion Marcu din Buninți, Jud. Suceava
de Leca Morariu

La stâna lui Gavril Crețu

(Sfârșit)

Dincoace la foc, altă poveste, și mai și: Mămăliguța răș-
turnată pe fund fumegă aburi gădilitori de nas și'n acelaș ceun
abia ridicat de pe cârligul vârtejului ni se pregătește acum

mâncarea de elită a stânii: *topitul*. Lapte fiert cu sare și *cozi* de ceapă verde într'însul; iar în clocotul acesta, bucăți de caș pus la topit.

— Irraa, d'apoi aveți văd și bureți uscați! — faci a mirare când dai cu ochii de zbârciturile cele înșirate pe *țâglă*.

— Tocmai bureți nu-s ei, da' se cheamă că-s ca și bureții — răspunde Moșul Dolhăscu.

— Cum așa?

— Așa, bine! Că aiștia-s colbeci afumați și-s de post ca și bureții. Că aiasta-i carne fără de sânge! Să vezi dumiata câtu-s de buni cu mujdei!

— Măi-măi-măi! Că multe feluri de bucate mai sânt la stână!

— Hm! D'apoi ce socoțiți dumiavoastră! Nu moare el. ciobanul de foame! —

Pentru tovarășul P. păstrama aceasta de melci afumați nu-i lucru nou. O știe de mai demult. Ba — Dumnezeu ție-i pofta — îi și priește la gust.

Noi ceilalți ne mulțămim a ne lua drept amintire câte o găoace de colbec (*helix pomatia*), de colbec fiert chiar mai adi-neori, — pentrucă așa cu fiertul se scoate *bourelul* din *casa* lui.

— Și cum îi la stână, mă Gavriluță? — mai slobozim noi o întrebare cătră ciobănelul cel de douăzeci ani vârstă.

— D'apoi dumiavoastră nu vedeți cumu-i!

— Vedem noi, și deaceea ne pișcă dorul de a cânta:

Dragă mi-i oița laie

Ca mândruța cea bălaie

Că tot zbiară și mă cheamă

Să mi-o mulg la cataramă,

Că ciobanu-i din alt sat

Și la muls nu-i prea 'nvățat!...

— Eh! Dumiavoastră vi-i a șugui, parcă aista-i lucru de șagă! — se supără bietul Gavril în răsul tuturor.

Din vorbă'n vorbă iat'o și masa gata, — cu alte surprize, cu alte minunății! Masa-i hăt joscuță, numai de vre-o trei-patru palme dela pământ. Scaunelele: bucăți de trunchiuri de brad, cu cepuri cu tot, curmate lungiș în două. Cum s'ar zice deci: scaune, nu cu picioare de împrumut, ci cu picioare firește crescute din înseși trupurile lor. Ista aice îi chiar numai cu trei picioare având la mijloc sub pânțece un nod de-ai jura că-i o burtă de purcel înlemnit, sau să-i zicem mineralogicește purcel xyloidizat

Și fiecare scăunel e un chip singular în felul său, și toate-s sujete și îndemnuri ale imaginației.

Masa-i gata *așternută*, de fapt așternută cu un ștergărel. De jur împrejur lingurele înlocuiesc ceea ce pe aiurea se cheamă tăcâm. Intingem cu toții în ceunul din mijlocul mesei mâncând cu poftă nesinchisită în adevăr gustosul *topit*, care doar atâta greșală are că-și întinde uneori bucățile de caș topit de pare-că ai sta să mănânci ... colbeci răsfierți...

Mănânci deci la o masă de pitici desăvârșit înfrățiți într'ale mănăririi, așa cum în Octomvre 1918 mâncai la ospățul haiducului căpitan de *caceaci* (*comitagii*) Boșco Giuriceanin din omericul și ultraprimitivul și arhipitorescul Muntenegru.

Hârșob (după Dim. Dan)

Și noi la masă, iar badea Petrea a Ilenei săracul tot la băciuia! Descopere budaca: laptele gata prins se întinde ca un serbet, ca un măgiun.

Cu măneca suflecată până'n umăr, baciul prinde a-l mesteca, a-l *ocoli*. Cu amândouă mâsurile apoi începe a-l *îndesi* cașul, și curând îl și scoate gata *bulz* afară, ca un glob al pământului. Când dă să-l anine'n strecurătoare, măța călcată pe coadă miaună de parecă i-ar fi scos măruntaiele.

— Câț! *Hulpană* tu! Aice ți-i locul?!

— Doară n'aveți și mătă!

— Da de șoareci cine să ne curățască? Că dau la brânză — răspunde omul, arătându-ne brânzăretul din *cămăruța* din fund.

Înțelegem apoi din spusele lui Moș Dolhăscu că-i vorba de *șoarecii cei roși*, de mus silvaticus deci.

— Ar putea dumiaei să se munțamească și cu șoareci, da din când în când mai linchește și din găleți spurcăciunea, și te-i mira de-om mai aduce-o la anul! — rezonează baciul.

— Las'o și dumiata'n pace — intervine Moș Nicolai — că tot făptură a lui Dumnezeu îi!

— Făptură a lui Dumnezeu cu năravul dracului! — încheie baciul.

Și cine-i harnic să prindă atâtea, atâtea alte fărâme din *chiatra cea scumpă* care *se hierbe* la stână! (*Hierbem chiatră scumpă* înseamnă de aici: stăm de vorbă, stăm de povești).

— Apoi, mai rămâneți cu sănătate, că eu unul *m'am dusu-m'am!* — ne întră'n vorbă bădica Șuvei, aflându-se *gata de porneală* cu oile.

— Că de-amu o pornim și noi, oameni buni, să mai *facem mutare* la altă stână ceva — răspundem noi ridicându-ne de pe cea *laiță*.

— Apoi da-da, că până'n *Dolia* mai este o bucată și-s locurile cam *tari* (anevoioase de imblat). Unde mai pui că și ploile iestea te strică la picioare — intervine baciul.

— Doamne ferește să nu care cumva să dați de-amu pe la o băciță!... — sugerește tot Moș Dolhăscu.

Rămas bun, dragă colibă, a ospetiei moldovenești! Li omenim și noi cum putem pe acești pustnici ai bunătății omenеști cu ceva amăgeli de sardele, dar ceea ce mai ales ni se cere e tot afurisita *mahorcă* de tutun.

Coborîm acum vulturește din înălțimea stânii. Un purcel face cursă de auto-masaj în jurul răzlogilor dela *zăvoarele* (gardul de șarampoi mutabili, închipuind poarta părcanului) stânii.

— Asta vine'n cinstea Mülleriştilor! — ne tachinează camăradul VI.

Și voia bună îți dă, aripi, și nu mai știi când și cum te-ai dat de-a roata la vale.

Un țarc îngărdit cu părcan închipuește aici, la călcăiul muntelui, legumăria bieților ciobani: un strat de sfecle roșii, câteva

cozi de ceapă, un fir de măghiran menit să crească și să stingă poate nostalgia dorului de casă și de *cele* de-acasă... Atât și mai nimic!...

Ne înghite de-acum codrul și-ți mai întorci odată ochii înspre cuibul cel de sus... Mic cumu-i, baciul Petrea a Ilenei apare acum și mai mic; poclonindu-și mereu pleșuvia capului și gesticulând cu mâinile a sănătate bună... pare a fi unul din acele păduratece genii binevoitoare omului cari se întâlnesc în lumea basmului german și cari viază aievea în singurătățile pă-mântului românesc...

— Mergeți sănătoși! Domnul să vă steie'n cale! — mai prinzi din urările cari ca din lumea altor lumi, mai bune și mai credincioase, ni se trimit de sus...

Leca Morariu

Strigături

Hopa, dreanca, dreanca, dreanca
Mi-am băut și cojoleanca.
Mi-o rămas o mânăică
Și-oîu bea-o Duminică!

Fetele cât se țin fete,
Nu le vezi la cârșma bete.
Da după ce se mărită
Câte șapte-s la o litră,
Și se țin pe după cap
Și strigă: „Sângeap, sângeap!“

Auzite în Vicovu'-de-sus, Jud. Rădăuți de

Gavril Nistor

Cine are patru boi
Urlă-i capul de nevoi.
Eu că n'am nici o păreche
Pun căciula pe-o ureche.

Fata mamei jucăușă,
Ce-ai pățit de stai la ușă?
Ai pățit tu oarece
Ți-o ros treaba-un șoarece!

Să trăiască cel cu nunta
Că-i jucată toată sluta;
Să trăiască cel cu jocul
Că-i jucat tot năpâstocul!

Aşa-i lumea: din bucăţi!
Da-i la unul, ei cer tăţi! . . .

Din Oprişeni, Bucovina culese de

Axentie Bileţchi - Oprişanu

Cântece

Ce mi-a fost mai drag pe lume: Ce mi-a fost mai drag în ţară:
Cărăruşa prin pădure Cărăuşa pe hotară
Mândruţa cu ochi de mure. Mândruţa să doarmă afară . . .

Auzit din Costişa, Jud. Rădăuţi de **Gavril Nistor**

Cine-a împărţit norocul, Numai mie cu păharul!
Ardă-l-ar să-l ardă focul! Nici acela n'a fost plin;
Că la toţi le-a dat cu carul Jumătate cu venin!

Dragostea de muieroaie Dragostea de mândruluţă
Ca şi carnea cea de oaie: Ca şi carnea de juncuţă, —
Cum o pui la foc, se moaie. Tuturora li-i drăguţă.

Auzite dela Gheorghe al lui Ion Marcu din Buninţi, Jud.
Suceava de **Leca Morariu**

Mândruliţa mea cea dragă Mai de neam si mai ceva
Trece drumul, nu mă 'ntreabă! ... Nu ca dânsa - o farfara,
Parcă cineva o roagă! Mai de neam şi mai de viţă
Zău n'o rog, nici n'o poftesc Nu ca dânsa-o rămăşiţă.
Că ca dânsa mai gălesc;

Auzit dela soldatul Gheorghe Palada din Ciumagi Jud. Vâlcea
de **Ion N. Popescu**

Nu ţi-i milă şi păcat? M'ai iubit ca pe-o copilă
M'ai iubit şi m'ai lăsat! M'ai lăsat ca pe-o străină,
M'ai iubit ca pe-o cucoană, Ardă-te-ar focul şi para,
M'ai lăsat ca pe-o vădană; Că m'ai gălbenit ca ceara!

Fetele se duc la joc Fetele-și pun flori în găță,
Eu scăldușca-o pun la foc; Și eu legăn și dau țâță . . .

Din Vicovul-de-jos, Jud. Rădăuți cules de

Axentie Bilețchi - Oprișanu

Multe și mărunte...

La moartea lui C. Sandu-Aldea. — Cu nobila și pilduitoarea sa modestie, se părea că trăiește numai în umbra trecutului literar. A trebuit să se ducă dintre noi, pentru ca să ne amintim cine a fost și ce stăruie a fi.

Din toată bogăția *primăverii literare* a epocii *Sămănătorului*, câte flori au însemnat mai mult decât fatalele agonii ale celor dintâi soli primăvărateci, și câte — numai — au legat rodul, viața viitorimii! . . . Printre cele puține e C. Sandu-Aldea. Și dintre cești puțini el este aproape singurul care a abordat nuvela. Mai virulent decât blajinul *povestitor* M. Sadoveanu, Sandu-Aldea e mai aproape de acele energice și neprevăzute cotituri cari pot încheia surpriza nuvelei. Iar paginile celor câteva înmănuncheri (cu atât de elocvente etichete: *În urma plugului*, *Două Neamuri*, *Pe drumul Bărăganului*, *Ape mari*, *Pe Mărgineanca și Călugărenii*) cuprind desigur nu numai stratificări literare legate de atmosfera timpului lor, ci și viață reală și deci durabilă.

Al. Lupu

* * *

C. Sandu-Aldea. — [*Schiță biografică după o scrisoare a lui Sandu-Aldea și contribuție istorică-literară*]

I

Stimate domnule . . .

În sfârșit îți trimit—numai în urma stăruințelor fratelui Răducanu și d-lui Popovici-Lupa—câteva știri de care ai nevoie pentru lucrarea dumitale de seminar.¹⁾

Sânt născut la 14 Noembrie 1874 în comuna Tichilești din jud. Brăila. Clasele primare și șase clase de liceu real le-am fă-

¹⁾ Seminarul de limba română condus de d. Sextil Pușcariu, la universitatea din Cernăuți, în anul 1909.

cut în Brăila. Când aveam patru clase de liceu am vrut să intru în școala de marină din Galați, dar chiar în ziua în care mă duceam să dau concursul de admitere, aflu pe puntea vaporului că școala de marină se desființase.

În anul 1892 am intrat la școala de agricultură dela Herăstrău pe care o absolvii cu diplomă în toamna anului 1896. În 1897 mi-am făcut armata la Reg. 1 de cetate (Festungsartillerie), unde cooptez și azi ca sub Lt. de rezervă.

Din 1897 și până la sfârșitul lui 1900 am avut o viață foarte zbuciumată, fiind pe rând: administrator de moșie, redactor și administrator la „Floarea-Albastră“, agent de pescării (fusesem numit și brigadier silvic, dar am refuzat), funcționar la C. F. R., redactor și corector la „Epoca“, idem la „România Jună“, redactor la „Apărarea Națională“.

Apoi, odată cu începutul lui 1901, mi-am luat toiagul și am plecat în țara franțuzească unde am trăit doi ani și jumătate.

Intors în țară pe la jumătatea lui 1903, am stat la ferma Laza din jud. Vaslui până la August 1904, când iar am luat drumul străinătății. De astă dată la Berlin unde am stat doi ani (fără să fiu *Bursch*) ¹⁾ și de unde m'am întors în August 1906. Am stat apoi iar la Laza, în aceeași calitate de conferențiar, până la 1 Septembrie 1907, când am fost mutat în Ministerul de Domenii ca șef al statisticei agricole, post pe care l-am părăsit pe ziua de 12 Iulie 1908, când am fost numit director al școalei dela Herăstrău.

Iată, cred, destule date biografice.

La celelalte întrebări. — nu prea vreau să-ți răspund. Și dacă te vei supăra pentru asta, te vei dessupăra când ne vom cunoaște în Bucovina d-tale frumoasă.

Al D-tale

Sandu Aldea

(P, S) Rogu-te spune lui Sextil că-l îmbrățișez. Ce mai fac cei doi ortaci car, au fost anul trecut pe la noi?

II.

Această scrisoare cuprinde cea mai completă schiță biografică din câte s'au dat până acuma asupra nuvelistului C. Sandu-Aldea. Dând-o astăzi în vileag ne permitem a răspunde noi întrebările la cari C. Sandu-Aldea nu prea vroia să răspundă. Deci :

¹⁾ Aluzie la o anumită glumă.

Constantin Sandu, și-a început cariera literară — așa cum de obicei sunt începuturile anilor 20 — cu versuri, publicate în revistele „Viața” (1895), „Floarea Albastră” (1898) și în „Familia” (1900). Publică apoi în „Floarea Albastră” (1900) note de drum și schițe pe care de cele mai multe ori le scâlește cu pseudonimele S. Voinea și C. Răzvan. În „Familia” (1900) a mai dat în colaborare cu I. I. Chendi traduceri din Ibsen ¹⁾, Suderman ²⁾ și Maeterlinck ³⁾. Impreună cu Ion Borgia a compus libretul pentru „Șezătoarea” d lui Tiberiu Brediceanu. Dela 1900 urmează a scrie la „Sămănătorul” în care la început iscălește cu pseudonimul Miron-Aldea. Mai târziu e printre redactorii „Sămănătorului” și colaborator, la „Lucefărul” și „Viața Românească”

* * *

Patologia criminologică dela revista „Bucovina”. — Din Martie a. c. ne sosește dela Cernăuți An. I Nr. 1 al revistei „Bucovina”, „Revistă lunară de drept, sociologie și criminologie”, — ba cu întreg subtitlul ei: „Doctrină — Legislație și jurisprudență — Sociologie generală — Știință, clinică și legislație penitenciară comparată — Antropologie și antropometrie — Psihiatrie — Psihologie și patologie criminală” !!!

Psihiatria, psihologia și patologia criminală o cetim, ni se pare, în chiar continuarea din coperta revistei, unde directorul revistei se strășnicește cu următoarea recomandare a personalității sale, — adevărat document de muzeu psihiatric: „Director: C. Rădulescu, doctor în drept, profesor de știință și legislație penitenciară comparată și criminologie la universitatea din Cernăuți, avocat, fost magistrat, director ⁴⁾ general al închisorilor, profesor ⁴⁾ supl. de drept și procedură penală la universitatea din București, decanul ⁴⁾ facultății de drept din Cernăuți, membru al societății generale a închisorilor și de legislație criminală din Paris etc.” !!!

Dar obosit de această prea surmenantă colaborare a sa din... copertă..., directorul C. Rădulescu nu ne mai poate da în cele

¹⁾ „Ziua Învierii” apărută în broșură la Orăștie, în 1900 și în „Biblioteca pentru toți” No. 456.

²⁾ „Ioan Botezătorul”, în broșură la Orăștie, în 1901.

³⁾ Actul prim al dramei „Sora Beatrice”.

⁴⁾ Ilustrul criminolog voia parcă să zică: *fost* director, *fost* profesor, *fost* decan...

104 pagini ale revistei decât 3¹/₂ pagini de *Cuvânt* - program, într-o biată îngăimată stilistică de rudimentar cetățean care apucă și el tocul de scris în mână din Paști în Paști... Și deci floricelele stilistice înfloresc mai înbelșugate chiar decât atributele acestui director-somitare: „Viața intensă studentescă care“ !... Etc...

* * *

Regionalism și „capitalism“. — Un N. N. Vasiliu din „Țara de Jos“ An. IV Nr. 2—3 din Februarie - Martie 1927, articolul *Reviste de provincie și reviste regionaliste*, protestează din baierile bojogilor împotriva învinuirii venite din partea d-lui Bădăuță că revista „Țara de Jos“, publicată acum la București, n'ar mai fi regionalistă-bârlădeană, ci bucureșteană. Și totuși acel N. N. Vasiliu e atât de bucureștean în atâta superficialitate a sa când catadixește să afirme despre biete publicatii de provincie că „singura preocupare constantă a publicațiunilor acestora, e să se apropie cât mai mult de nivelul celor bucureștene“ ! Ba te-meinicia aceluiași N. N. Vasiliu stă să precizeze: „Zădarnic vei căuta în revistele de Provincie un cât de slab ecou al vieții din imediata lor apropiere. Nimic din personalitatea ținutului unde apar...Și nimic din folclorul regiunii...“ Și precizarea bucureșteană a d-lui N. N. Vasiliu continuă: „Marea majoritate a revistelor de provincie n'au (=n'are), astfel, nimic de comun cu regiunile unde apar. Doar situația în spațiu. Sunt, ori au fost dintre acestea (Dumnezeu știe!) câte apar!) o sumedenie: *Slove* la Calafat, *Freamătul* la Focșani, *Gândul nostru* la Iași, *Făt-Frumos* la Suceava...”

Va să zică, de-o pildă: „nimic din folclorul regiunii“ în *Făt-Frumosul* Sucevii, a cărui singură preocupare constantă e doar „să se apropie cât mai mult de nivelul celor bucureștene“!..

Ba să ne mai slăbească bârlă-bucureșteanul domn N. N. Vasiliu cu „nivelul“ d-sale !

...De unde nu rezultă că și aceste precizări ale noastre ar fi orbiș pornite împotriva a tot ce vine din marea sau marele noastre „capitale“ ! Precum desigur orice legitimă apărare a noastră împotriva atâtor metehne morale ale „capitaliștilor“ noștri, nu regionalistă și nu „antiregătenistă“ trebuie socotită ! Că doar—iarăși de-o pildă — nimeni nu ne va putea lua dreptul de a

¹) În adevăr, îndrăznesc să apară, deși potopul de reviste bucureștene ne blagoslovește cu atâta „nivel“ !...

ne apăra împotriva tentativei cutărui ins învinuit¹⁾ de necinste în administrarea banului obștesc (Grigorie Tabacaru dela Iași)— împotriva tentativei d-lui de a-și cuceri o catedră de pe-da-go-gie (de pedagogie!) la universitatea Cernăuțeană! Precum, iarăși de-o pildă, nimeni nu ne poate urgisi că ne apărăm cu selbătecie biata noastră cultură „regionalistă“ împotriva iluștrilor mentori bucureșteni cari măsoară cultura după... lungimea manșetelor! De fapt un necineva²⁾, care însă cu atâta emfasă iscălia articolul *Scandalul universitar din Cernăuți* („Lupta“ An. II 1923 Nr. 475 din 16 Iulie) cu iscălitura (la care ține, cum ține scaiul de biata mioriță) „Decanul facultății de drept din Cernăuți“, constata, dela înălțimea unui superb geam de monoclu, că exponenții cu adevărat culturali ai Bucovinei **„sunt abia la prima generație de manșete“!** Și, prezența sau absența manșetelor constituia, în anul Domnului 1923, un argument de „Decan al al facultății de drept din Cernăuți“!!!

...Incât sub atâtea și atâtea aspecte, regionalismul nostru — și nu numai al nostru, dar Dumnezeu știe de ce și cel al Ardealului și cel al Basarabiei — n'are nevoie, n'are nevoie, n'are nevoie de pomenitul „nivel“!

Leca Morariu

Biserica-cetate (a Sf. Axentie), zisă „Zamca“ (Suceava), zidită la 1551.

¹⁾ Ciobanul nostru de *Făt-Frumos* va știe el s'o reducă la zdreanță netrebica mușama politică!

²⁾ Numele n'are importanță, — dar în adevăr, n'are importanță.

PENTRU CARTEA ISTRO-ROMÂNEASCĂ! — Listă permanentă de subscripție. Pentru tipărirea Cărții Istro-românești (vezi „Făt-Frumos” 1927, pag. 6) ne-au mai sosit următoarele daruri: **10.000 (zece mii) lei** dela **Banca Suceveană**. (E cea dintâi instituție economică-financiară care s'a gândit să ajutare o atât de românească inițiativă!); câte **500 lei** dela **I. P. C.** Sa **Preotul Constantin Morariu**, consilier consistorial Cernăuți și dela **d-l Tiberiu Crudu**, direct. Școalei Normale Botoșani; câte **200 lei** dela **d-l Constantin Mandicevski**, directorul bibliotecii universitare dela Cernăuți și dela **d-l Emanuil Iliuț** inspector general învăț. Cernăuți; **100 lei** dela **d-l Dr. Gheorghe Albescu**, avocat Cernăuți. Fondul „C. I.” (Carnet de depuneri Nr. 671 dela Banca Suceveană; Suceava) s'a ridicat deci, din 10 Ianuarie 1927 până astăzi, la suma de **16.250 lei!**

De-ale Administrației

Ctitorii noștri. — Revista noastră a mai primit următoarele daruri: **1000 lei** dela **d-l I. E. Torouțiu**, profesor București; **200 lei** dela **P. C. Sa Păr. George Georgian**, Comănești, Jud. Suceava; **100 lei** dela **d-l Ștefan Căilean**, maistru-croitor Cernăuți; **50 lei** dela **d-l Dr. Dim. Marmeliuc**, prof. univ. Cernăuți. — Mulțumiri cordiale!

„Făt-frumos” An. I 1926. — Posedând numai extrem de puține colecții complete din anul I 1926 al revistei noastre, — le desfacem de aci înainte numai în preț de 300 lei colecția. Revista „Făt-frumos” se vinde cu numărul numai la librăriile *Pavel Suru* București Calea Victoriei și *Ostașul român*, Cernăuți, Piața Unirii.

Apare tot la două luni

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

SUCEAVA, Spital

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ):

În Țară 150 lei pe an

În Străinătate 600 lei pe an

Colaboratorii plătesc*) numai 100 lei pe an.

CUPRINSUL :

C. Morariu	N'am șovăit (versuri)
D. Marmeliuc	† Preotul Constantin Morariu
Preotul Constantin Morariu	La pieptul Domnului Iisus (versuri)
Econ. D. Furtună	Creangă și mergerea la teatru a clericilor
Mia Cerna	Bade, dorul dumitale (versuri)
Al. Procopovici	Arhetipul husit al catehismelor noastre luterane
Barbu Pruteanu	Făt-Frumos ciobanul (versuri)
Christea Geagea	Meimurieta Turțească (în dial. arom)
Bocet	cules de Leca Morariu
Nuși Tulliu	Vorbe adânci (în dialect aromân)
Cântec haiducesc	cules de Leca Morariu
Leca Morariu	La stâna lui G. Crețu
Strigături	culese de G. Nistor, și Axentie Bilețchi - Oprișanu
Cântece	cul. de G. Nistor, L. Morariu, I. N. Popescu și Ax. Bilețchi-Oprișanu
Alex. Lupu și Leca Morariu	Multe și mărunte....
Pentru Cartea Istro-românească; De-ale Administrației; Bibliografie	

*) Le atragem însă atenția că mai sânt și reviste cari își plătesc colaboratorii!

Bibliografie

Cărți

- Constantin Morariu, *Flagelul raționalismului, Scriere apologetică*, Cernăuți 1926. Se vinde în tolosul Muzeului Ciprian Porumbescu
- Dr. Aurel Morariu, *Despre cooperatie*, C. r. a. și 1927
- R. Căndea, *Biserica și stat*, Cernăuți 1926
- V. Loichița, *Numirile biblice ale lui Dumnezeu*, Cernăuți 1927
- S. Relli, *Orașul Siret în vremuri demult*, Cernăuți 1927
- V. Ciurea, *Amintiri dela Cuxa-Vodă la Muzeul din Fălticeni*, Cernăuți 1927
- V. Grecu, *Cronograful lui Doroteiu a Monembasiei* (Extras din *Codrul-Cosminului II*), Cernăuți 1927
- Dr. N. Taciuc-Albu, *Cântarea României* (Studiu istoric - literar), Cernăuți 1927
- S. Pușcariu, *Pe marginea cărților* (Extras din *Dacoromania* IV) Cluj 1926
- Olimpiu Boitoș, *Activitatea lui Slavici la „Tribuna” din Sibiu*, Cluj 1927
- S. Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiiul*, București „Cartea rom.”
- M. Sadoveanu, *Cântecul amintirii* ed. a IVa, București „Cartea rom.”
- Em. Bucuța *Românii dintre Vidin și Timoc, Cu un adaus de documente, folklor, glosar, fotografii, hărți* (București) „Cartea rom.”
- Leca Morariu, *La Cetatea - Albă*, București 1927 tip. „Bucovina”.

Reviste, Ziare...

Albina (București) An. XXVI 1927; Arhiva (Iași) An XXX V 1927; Arhivele Olteniei (Craiova) An. VI 1927; Armonia (Botoșani) An. IV 1927; Clopotul (Strehaia) An. I 1927; Cosinzeana (Cluj) An. XI 1927; Credința (Cernăuți) An. II 1927; Datina (Turnu-Severin) An. V 1927; Falanga (București) An. II 1927; Familia (Oradea) An. II 1927; Floarea-Soarelui (București) An. I 1927; Freamătul (Focșani) An. II. 1927; Gândul Nostru (Iași) An. VI 1927; Graiul Nostru (Bârlad) An. III 1927; Graiul Românesc (București) An. I 1927; Il Folklore Italiano (Napoli) An. II 1927; Îndemnul (Târgu-Mureș) An. IV, 1927; Junimea Literară (Cernăuți) An. XVI 1927; Junimea Moldovei (Piatra Neamț) An. I 1927; Lamura (București) An. VIII 1927; Peninsula Balcanică (București) An. IV 1927; Plaiuri Dobrogene (Constanța) An. II 1927; Răsăritul (București) An. IX 1927; Revista Funcționarilor Publici (București) An. II. 1927; Revista Moldovei (Botoșani) An. VI 1927; Revista Noastră (București) An. I. 1927; Ritmul Vremii (București) An. II. 1926; Sburătorul, București) An. II. 1927; Scânteia (Gherla) An. IV 1927; Șezătoarea (Fălticeni) An. XXXV 1927; Solia Moldovei (Iași) An. I 1927; Someșul (Dej) An. V 1927; Steaua Noastră (New-York) An. XII 1927; Țara de jos (București) An. IV 1927; Țara Voevozilor (București) An. III 1927; Tinerimea Română (București) An. VII 1927; Urzica. (Cernăuți) An. I. 1927; Viața Literară (București) An. II 1927; Zări Senine (Dej) An. II 1927; Zorile Romanatului An. I 1927.